

STÁTNÍ ROZPOČTOVÉ VÝDAJE A DOTACE NA VÝZKUM A VÝVOJ (GBAORD) – METODICKÝ ÚVOD –

A. METODIKA STATISTICKÉ ÚLOHY GBAORD

Mezi hlavní úkoly státu v oblasti podpory výzkumu a vývoje (a také inovací), patří zejména tvorba strategie vědní politiky pro střednědobé období. U nás je vědní politika deklarována v pravidelně aktualizovaném dokumentu „*Národní politika výzkumu a vývoje (a inovací od roku 2009)*“¹. Pro přípravu koncepce národní politiky výzkumu a vývoje a následnou alokaci finanční podpory výzkumu, vývoje a inovací jsou nutné i odpovídající ukazatele o stavu a vývoji investic a lidských zdrojů ve výzkumu a vývoji. Dodavatelem těchto údajů je právě Český statistický úřad. Ukazatele GBAORD se řadí do oblasti vstupních indikátorů (sledují se investice do výzkumu a vývoje), zatímco například inovace se řadí do tzv. výstupních ukazatelů (konkrétní užití výzkumu a vývoje).

Cílem statistické úlohy GBAORD (Government Budget Appropriations or Outlays for R&D by Socio-economic Objectives) neboli v českém ekvivalentu „státní rozpočtové výdaje a dotace na výzkum a vývoj podle socioekonomických směrů (cílů)“ je **zabezpečení údajů o státní podpoře výzkumu a vývoje plynoucí z veřejných rozpočtů v členění podle socioekonomických směrů (cílů)**. Údaje z této statistiky slouží v členských zemích EU jako podpora pro rozhodování, do jakých oblastí výzkumu a vývoje by mělo být v následujících letech investováno.

A.1 Legislativní rámec:

Statistická úloha GBAORD je v rámci Evropské unie organizována jako povinné zjišťování na základě legislativního aktu **Nařízení komise (ES) č. 753/2004** ze dne 22. dubna 2004, kterým se provádí rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č.1608/2003/ES upravující statistiku oblasti vědy a technologií. Zabezpečení údajů GBAORD je pro Českou republiku závazné. Z národních norem je pro vlastní koncepci důležitý **zákon č. 130/2002 Sb.**

A.2 Metodické podklady

Platná metodika vztahovaná k této úloze je rozvedena v mezinárodní příručce „Navrhované standardní praxe průzkumů výzkumu a vývoje“ známé pod zkráceným názvem **Frascati manuál** (revize 2002), který vznikl z podnětu OECD. Vlastní číselník kódů socioekonomických směrů (cílů) lze nalézt v klasifikaci **NABS: Nomenklatura pro analýzu a srovnání vědeckých programů a rozpočtů** (rev. 1992, Eurostat 1994 a rev. 2007, Eurostat 2007).

A.3 Koncepce statistické úlohy

Na rozdíl od jiných statistických šetření prováděných v oblasti výzkumu a vývoje jsou údaje GBAORD založeny na analýze a identifikaci všech částek plynoucích na výzkum a vývoj (dále jen "VaV") z veřejných rozpočtů a následném přiřazení kódů socioekonomických cílů. Jedná se tedy o přístup z hlediska poskytovatele finančních prostředků, kterým je v tomto případě stát zastoupený administrativou, a ne o přístup z hlediska jednotky provádějící VaV, jak je tomu například ve statistickém šetření o výzkumu a vývoji (VTR 5-01).

GBAORD zahrnují veškeré finanční prostředky poskytnuté z veřejných rozpočtů na podporu VaV, včetně prostředků plynoucích na VaV do zahraničí. Na základě metodiky statistické úlohy je předfinancování projektů hrazených ze Strukturálních fondů EU z GBAORD vyloučeno. Podpora inovací není zahrnuta do GBAORD. Vychází se přitom z výdajů schválených v zákoně o státním rozpočtu pro dané fiskální období (předběžné údaje) a výdajů závěrečného státního účtu pro oblast VaV (konečné údaje). Veřejnými rozpočty jsou v tomto případě míněny státní rozpočet a rozpočty krajů. Státní rozpočet je zahrnut vždy, krajské rozpočty pouze v případě, že jejich příspěvek je významný. Rozpočty na úrovni místní samosprávy, tj. města a obce jsou vyloučeny.

Údaje GBAORD zahrnují běžné i kapitálové výdaje. Striktně je vyloučena veškerá podpora realizovaná prostřednictvím návratných půjček.

Do údajů GBAORD spadají i všeobecné univerzitní fondy (SEO 10: Všeobecný výzkum na vysokých školách), které jsou pro potřeby této úlohy vymezeny podle užší definice Frascati manuálu jako všechny státní rozpočtové prostředky poskytnuté Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy vysokým školám na podporu VaV.²

Kódy socioekonomických směrů (cílů) jsou přiřazeny na základě kritéria účelu a obsahu VaV programu (projektů) nebo výzkumného záměru.

¹ Poslední, aktualizovaný materiál „**Národní politika výzkumu, vývoje a inovací ČR na léta 2009–2015**“, který již zohledňuje v souladu s novelizací zákona o podpoře VaV z veřejných zdrojů i podporu inovací, lze nalézt na stránkách Rady vlády pro výzkum, vývoj a inovace: <http://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=532844>.

² V České republice nejsou všeobecné univerzitní fondy definovány. Socioekonomický cíl SEO 10 proto zahrnuje podle užší definice Frascati manuálu pouze prostředky poskytnuté od Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy vysokým školám. Pro SEO 10 byl přijat název „Všeobecný výzkum na vysokých školách“, který se používá shodně ve statistickém šetření VTR5-01.

A.4 Členění GBAORD v podmínkách systému státní podpory VaV v ČR

- Účelová podpora (CEP) – výzkumné projekty (součást IS VaV)
- Institucionální podpora (CEZ) – výzkumné záměry (součást IS VaV)
- Specifický výzkum na vysokých školách (položka mimo IS VaVal)
- Podpora mezinárodního výzkumu a vývoje (příspěvky na programy a do institucí) – položky mimo IS VaVal
- Ostatní položky (mimo IS VaVal)

Za jádro GBAORD jsou považovány částky v CEP a CEZ (přímá adresná podpora na definované programy a výzkumné záměry).

A.5 Stručné vymezení pojmů

Účelová podpora (CEP) – zahrnuje grantové projekty.

Institucionální podporu (CEZ) – zahrnuje výzkumné záměry.

Specifický výzkum na vysokých školách – zahrnuje výzkum prováděný studenty při uskutečňování akreditovaných doktorských nebo magisterských studijních programů a který je bezprostředně spojen s jejich vzděláváním.

Podpora mezinárodního výzkumu a vývoje – zahrnuje poplatky za účast České republiky v mezinárodních programech výzkumu a vývoje, poplatky za členství v mezinárodních organizacích výzkumu a vývoje nebo finanční podíly z prostředků České republiky na podporu projektů mezinárodní spolupráce ve výzkumu a vývoji, pokud je tento finanční podíl možno hradit z veřejných prostředků a pokud jsou projekty podporovány z rozpočtu jiných států nebo z rozpočtu Evropské unie nebo z prostředků mezinárodních organizací.

Ostatní položky – patří sem infrastruktura výzkumu a vývoje (Akademie věd ČR), specifický výzkum na vysokých školách (hrazený z kapitoly Ministerstva obrany) a další položky související s administrativou a oceněními.

A.6 Poskytování údajů

Údaje GBAORD jsou hlášeny Eurostatu (povinná báze) a OECD (dobrovolně na základě členství) každoročně ve variantách:

- předběžné údaje,
- konečné údaje.

Přitom na základě výše zmíněného právního aktu jsou údaje GBAORD poskytnuty Eurostatu jako předběžné (přidělování prostředků z prozatímního státního rozpočtu – fáze schválených finančních prostředků parlamentem na počátku rozpočtového roku) do 6 měsíců od konce rozpočtového (referenčního) roku a definitivní (přidělování prostředků z konečného státního rozpočtu) do 12 měsíců od konce rozpočtového (referenčního) roku.

A.7 Hlavní socioekonomické směry (cíle) NABS rev. 1992

Kód	Hlavní socioekonomické směry (SEO)	Počet dílčích cílů SEO2	Počet dílčích cílů SEO2
SEO01	Průzkum a využití zdrojů Země	8	0
SEO02	Infrastruktura a územní plánování	8	0
SEO03	Ochrana životního prostředí	11	0
SEO04	Ochrana a zlepšování lidského zdraví	10	0
SEO05	Výroba, distribuce a racionální využití energie	8	4
SEO06	Zemědělská výroba a technologie	8	0
SEO07	Průmyslová výroba a technologie	14	10
SEO08	Společenské struktury a vztahy	9	0
SEO09	Průzkum a využití vesmíru	6	0
SEO10	Všeobecný výzkum na vysokých školách	10	0
SEO11	Neorientovaný výzkum	10	0
SEO12	Ostatní civilní výzkum	0	0
SEO13	Obrana	0	0

POZN.: Kompletní výčet všech cílů viz metodická příloha. Klasifikace NABS rev. 1992 s popisem jednotlivých cílů je umístěna ve formátu PDF na webu ČSÚ, viz: http://czso.cz/csu/redakce.nsf/i/metodika_ulohy_gbaord

B. REALIZACE STATISTICKÉ ÚLOHY GBAORD V ČESKÉ REPUBLICE

Statistická úloha GBAORD je v podmínkách ČR realizována ve spolupráci s Radou pro výzkum, vývoj a inovace a Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy prostřednictvím Informačního systému výzkumu, experimentálního vývoje a inovací (dále jen "IS VaVal") a jeho integrovaných databází.

Koncepce zohledňuje podmínky dané novelizovaným zákonem č. 130/2002 Sb. o podpoře výzkumu a vývoje a platnými nařízeními vlády, zejména č. 267 o informačním systému výzkumu a vývoje³. Podle současného znění zákona je správcem IS VaVal Rada pro výzkum, vývoj a inovace (dále jen "RVVI"). Z integrovaných databází IS VaVal jsou pro zabezpečení projektu GBAORD využity databáze CEP (**Centrální evidence projektů VaV**) a CEZ (**Centrální evidence výzkumných záměrů**). Doplnkově jsou použity údaje z oddělení přípravy rozpočtu úseku Rady pro výzkum, vývoj a inovace. Databáze CEP a CEZ neobsahují všechny finanční částky poskytnuté na výzkum a vývoj (dále jen "VaV") ze státního rozpočtu, a proto musí být detailní údaje o poplatcích a příspěvcích na mezinárodní programy VaV a údaje o specifickém výzkumu prováděném na vysokých školách získány v součinnosti s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Některé údaje pro socioekonomický cíl SEO 10, například specifický výzkum na vysokých školách v členění podle vědních oblastí, jsou získávány přímo od jednotlivých vysokých škol, kterých se uvedená skutečnost týká. Stejně tak informace o návratných půjčkách byly získávány přímo od poskytovatelů (resortů) státní podpory VaV. Tato skutečnost se v období 2002 až 2005 týkala pouze dvou poskytovatelů. Od roku 2006 nejsou žádné návratné půjčky v GBAORD identifikovány.

Vlastní zpracování údajů a přiřazení kódů socioekonomických směrů (dále jen SEO) dle číselníku NABS provádí přímo pracovníci ČSÚ. Z údajů získaných z databází CEP, CEZ a doplňkových údajů od Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy je nutno vyloučit podle metodiky Frascati manuálu částky, které nejsou považovány za součást GBAORD. V našem případě se jedná o podporu VaV, která je financovaná formou návratné půjčky (pouze u projektů realizovaných před platností zákona č. 130/2002 Sb.) a některé administrativní náklady. Očištěné údaje jsou klasifikovány podle číselníku NABS na úrovni 3místného členění SEO. Zpracování probíhá u běžících projektů, které pokračují i v následujícím roce, programově a u nově přihlášených projektů manuálně podle předem stanoveného klasifikačního klíče vytvořeného na základě struktury databází CEP a CEZ.

Počínaje rokem 2006 byl zaveden systém sofistikovaných kontrol zaručujících další zkvalitnění dat. Pro data GBAORD 2006 byla na základě grantového projektu Eurostatu „Transition Facility 2004“ vytvořena komplexní zpráva o kvalitě dat, která bude poskytována Eurostatu každé 2 roky na základě připravovaného právního aktu pro hodnocení kvality dat ve statistice VaV.

Od roku 2006 jsou využívány také přesnější odhady pro výpočet předběžných dat. Metodika těchto odhadů bude dále rozvíjena. Eurostat pro statistiku GBAORD také publikuje vlastní odhady pro následující 2 roky dopředu (t+1, t+2).

V roce 2007 byl uskutečněn přechod na novou, výrazně jednodušší verzi klasifikace NABS 2007. Data jsou nadále publikována souběžně podle staré (detailnější) NABS 1992 a nové NABS 2007.

V roce 2008 byly zahájeny práce na propojení dat GBAORD s našimi dalšími šetřeními (zejména šetřením o výzkumu a vývoji VTR5-01) a registrem ekonomických subjektů. Nyní jsou dostupná další třídění (např. podle krajů, příjemců, typu podpory), která jsou uvedena v tabulkové příloze.

V roce 2009 z podnětu Eurostatu a OECD byla zahájena další fáze rozšíření dat GBAORD o oblast státní podpory programů mezinárodního výzkumu a institucionálních příspěvků do mezinárodních výzkumných institucí s důrazem na 7. rámcový program. Součástí bylo i pilotní pokrytí strukturálních fondů EU. ČSÚ se v této souvislosti aktivně účastní tvorby nových experimentálních ukazatelů v rámci **projektu ERA**, který probíhá pod vedením Eurostatu a ve spolupráci s dalšími statistickými úřady. ČSÚ připravil pilotní data z tohoto projektu za referenční rok 2008. Další zpracování navržených nových ukazatelů podle aktualizované metodiky bude probíhat za referenční rok 2009.

C. ZMĚNY KONCEPCE STATISTICKÉ ÚLOHY GBAORD(I) V ČESKÉ REPUBLICE OD ROKU 2010

V roce 2010 vstoupila v platnost novelizace zákona č. 130/2002 Sb. o podpoře výzkumu a vývoje z veřejných zdrojů. Došlo k zásadní změně, kdy do veřejné podpory byla nově zařazena i podpora inovačních aktivit. Veřejné výdaje na výzkum a vývoj byly přejmenovány na veřejné výdaje na výzkum, vývoj a inovace. Odpovídající anglická zkratka by byla GBAORDI. Tento ukazatel, ale není dle definic Eurostatu a OECD zatím definován. ČSÚ se bude snažit, pokud to bude prakticky možné, vyloučit podporu inovací, aby data odpovídala platné definici GBAORD, jak je uvedena v 8. kapitole Frascati manuálu. U účelově orientované podpory nebude problém vyloučit podporu inovací, naopak v případě institucionální podpory toto nebude možné, neboť postupně zaniknou výzkumné záměry.

³ Více informací o Informačním systému výzkumu, vývoje a inovací lze nalézt na stránkách: <http://www.vyzkum.cz/>.